

Erasmus+

Oficiul Național Erasmus+ în Moldova

TENDINȚELE ACTUALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Reflecții ale membrilor echipei de Experți Naționali
în Reforma Învățământului Superior
din cadrul Programului Erasmus+

Ediția 2016

Echipa de Experți în Reforma Învățământului Superior din Republica Moldova în cadrul Programului Erasmus+

Higher Education Reform Experts in Moldova (HERE)

În țările cu statut de Partener în cadrul Programului Erasmus+ activează echipe naționale de Experți în Reformele Învățământului Superior (HEREs). Experții susțin procesul de reformă și modernizare a strategiilor în domeniul învățământului superior, în strânsă colaborare cu autoritățile locale și în continuu dialog cu structurile Uniunii Europene.

În 2015, o nouă echipă de experți în reforma învățământului superior din Moldova a fost selectată. Echipa se implică în proiecte ce țin de reforma curriculumului universitar, ameliorarea guvernanței și managementului universitar, promovarea cooperărilor dintre sectorul educațional și mediul afacerilor.

Misiunea echipei de experți este de a susține Oficiul Național Erasmus+ în identificarea bunelor practice din domeniu pentru a le promova și aplica ulterior la nivel național.

Membrii echipei:

- Nadejda VELIȘCO, Șefa Direcției Învățământ Superior, Ministerul Educației al Republicii Moldova
- Florentin PALADI, *Prorector pentru Activitate Științifică*, Universitatea de Stat din Moldova
- Larisa BUGAIAN, *Prorector pentru Masterat și Studii Doctorale*, Universitatea Tehnică a Moldovei
- Andrei POPA, *Rector*, Universitatea „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul
- Valentina PRIȚCAN, *Conferențiar Universitar*, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți;
- Vlada LISENCO, *Prorector pentru Relații Internaționale*, Universitatea „T. Șevcenko” din Tiraspol;
- Nicolai LOGHIN, *Vice-președinte*, Alianța Studenților din Moldova

Realizarea recomandărilor Declarației de la Bologna în Învățământul Superior din Republica Moldova: de la Declarație la Proces

Nadejda Velișco, dr. conf., șefa Direcției Învățământului Superior, Ministerul Educației al Republicii Moldova

nvelisco@gmail.com

Summary: *The fundamental goal of the European Higher Education Area (EHEA) is to develop mechanisms for harmonized quality academic systems for complex problem solving in highly competitive society. Starting with 2005 we have followed with dedication the path of implementation of the Bologna Process objectives that offers the reference points for a comprehensive reform of higher education focus on academic structure: Bachelor, Master, Doctorate, the European Credit Transfer and Accumulation system, standards and mechanism for quality assurance system in the European Higher education Area. It was not an easy way and great efforts are still required in order to sustain and promote the reforming process. Is the national higher education system, universities a part of common academic area? Did the present European challenge transform into pragmatic ways to improve the quality in the Moldovan academic education?*

Perspective europene

Declarația de la Bologna (1999) pune bazele realizării unui Spațiu Comun al Învățământului Superior în Europa prin promovarea la nivel național și instituțional a unor direcții strategice comune [1]. Prin aprobarea și implementarea Convenției de la Lisabona (1997) [4] în care se promovează o Europă a cunoașterii și recunoașterii internaționale a diplomelor și calificărilor apare tendința armonizării structurilor sistemelor în învățământ la nivel european.

Respectând principiul autonomiei universitare se propune recunoașterea a două cicluri universitare : licență și master și utilizarea sistemului de credite de studiu transferabile (ECTS). Un element important în realizarea Spațiului European Comun al Învățământului Superior îl constituie dimensiunea de asigurare a calității. Primele abordări conceptuale au avut loc în cadrul mai multor întâlniri ai miniștrilor educației la Praga (2001), la Berlin (2003) și Bergen în 2005, la care în final au fost aprobate „Standarde și Direcții de acțiune pentru asigurarea calității în cadrul EHEA” [3] drept cadru de referință pentru toate universitățile europene, iar în anul 2015, la Erevan, acestea sunt revizuite și reconceptualizate și sunt aprobate de miniștrii educației la conferința miniștrilor educației celor 47 de state.

În anul 2003 la Berlin în cadrul întâlnirii miniștrilor educației se mai adaugă o direcție nouă de acțiune a procesului Bologna privind realizarea sinergiei dintre Spațiul European Comun al Învățământului Superior și a celui de cercetare (EHEA-ERA), cei doi piloni care stau la baza dezvoltării unei Europe a cunoașterii în care se accentuează rolul-cheie al programelor de doctorat și al pregătirii de specialitate pe parcursul acestor programe.

Așa dar, unde ne aflăm în acest demers după ce Republica Moldova a aderat în anul 2005 la procesul Bologna în cadrul conferinței miniștrilor educației de la Bergen?

În învățământul superior din Republica Moldova după 11 ani de implementare a prevederilor Declarației de la Bologna constatăm că acțiunile de reformare a învățământului superior din Republica Moldova sunt axate pe obiectivele procesului, vizând diverse aspecte, în

special implementarea:

- noii structuri a învățământului superior (licență și master), mai recent – doctoratul;
- Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS);
- Suplimentului la Diplomă de model european;
- asigurării calității procesului de formare profesională inițială prin constituirea de structuri instituționale de management al calității;
- Cadrului Național al Calificărilor și dezvoltarea acestuia;
- stagiilor de practică și perfecționarea acestora;
- unor noi generații de programe curriculare universitare etc.

Odată cu aprobarea Codului Educației (iulie, 2014) și a Strategiei Educația 2020 (2014) reformele de creare a Spațiului Comun European al Învățământului Superior în Republica Moldova iau o orientare semnificativă spre asigurarea competitivității învățământului superior din țară pentru realizarea priorității nr.1 din Strategia Națională Moldova 2020 „Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie” [18].

Reforme structurale

Pentru realizarea Spațiului Comun European al Învățământului Superior în învățământul național sunt în curs de implementare cele două cicluri universitare: licență de 3 sau 4 ani și master de 1,5-2 ani [10,14,16]. Implementarea ciclului I, studii superioare de licență a început în anul 2005, oferind universităților la nivel național un nou Nomenclator al domeniilor de formare profesională și al specialităților, un Plan cadru pentru studii superioare de licență, un ghid de implementare a Sistemului Național de credite transferabile, primul model de Supliment la diploma de studii de licență etc.

În anul 2009 au fost admiși primii absolvenți ai studiilor superioare de licență la studii superioare de master, ciclul II. Studiile superioare de master se organizează pe filiera științifică sau profesională. Conform legislației naționale până la 50% din absolvenții studiilor superioare de licență pot fi admiși la studii superioare de master. Primii absolvenți cu studii superioare de master au fost în anul 2011.

Odată cu aprobarea noii legi a educației a fost posibilă și purcederea la implementarea celui de al treilea ciclu universitar de 3 ani – studii superioare de doctorat [8]. Odată cu această prevedere a fost aprobat un nou regulament pentru organizarea studiilor superioare de doctorat, care prevede organizarea școlilor doctorale ca structuri finanțate distinct în instituțiile de învățământ superior. Existența unui Consiliu Științific în instituție cu un președinte ales prin concurs presupune o atenție sporită asupra cercetării universitare, elaborarea strategiei de cercetare instituțională, decizii asupra creării școlilor doctorale etc. Calitatea înaltă a formării profesionale inițiale prin studii și prin cercetare va crește prestigiul și competitivitatea instituției. Pentru a obține granturi doctorale de la bugetul de stat deja al doilea an se organizează competiția granturilor doctorale în baza unei metodologii.

Pentru reconceptualizarea programelor de doctorat ca ciclul III al studiilor superioare a fost propus și un plan cadru pentru programul de pregătire bazat pe studii superioare avansate. Au fost autorizate de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP) 45 de școli doctorale cu acordarea dreptului de organizare a studiilor superioare de doctorat unui număr de 13 instituții de învățământ

superior, 10 consorții naționale, 1 consorțiu internațional și 3 parteneriate [11,12,13].

Noul cod al educației oferă posibilități de dezvoltare a studiilor integrate, a specialităților duble, și a programelor comune de studii.

Printre probleme evidențiem numărul mare și îngust al programelor de studii de licență și master, confuzia unor cadre științifico-didactice din universități de a implementa conținutul programelor anterioare de 5 ani de studii de până la procesul Bologna în cei trei sau patru ani ai ciclului de licență, acordarea de credite și calitatea predării cursurilor universitare etc.

Pentru a asigura compatibilitatea în ceea ce privește cantitatea și calitatea ofertei educaționale a instituțiilor de învățământ și a rezultatelor obținute de studenți a fost pus în utilizare *Sistemul European de Transferare și a Acumulare de Credite (ECTS)*. Și pentru ca rezultatele învățării să fie recunoscute a fost elaborat și pus în aplicare Suplimentul la diploma (DS) de studii eliberat gratis fiecărui absolvent, în limbile română și engleză.

Actualmente toate instituțiile de învățământ superior din țară implementează sistemul de credite transferabile și eliberează Suplimentul la diploma de studii. În comparație cu statele participante la Spațiul European Comun al Învățământului Superior doar 2/3 din acestea realizează cerințele pentru Suplimentul la Diploma de studii, inclusiv și țara noastră [19].

Provocările și la această dimensiune rămân în vigoare. Introducerea sistemului de credite transferabile a constituit o mare schimbare de paradigmă privind sistemele de evaluare: folosirea sistemului de credite doar pentru transfer și nu și pentru acumulare, este mai greu de implementat, activitatea independentă a studentului, realizată în afara orelor de curs, seminar etc. Un subiect aparte discutat este utilizarea sistemului de credite transferabile pentru programele de doctorat. Actualmente 21 de sisteme de învățământ ale statelor membre utilizează ECTS, inclusiv și Republica Moldova [19].

Un instrument pentru recunoașterea calificărilor pe plan național și internațional îl reprezintă *Cadrul Național al Calificărilor (CNC)* elaborat în concordanță cu *Cadrul European al Calificărilor* [20]. Acesta va contribui la recunoașterea diplomelor, perioadelor de studii și a competențelor absolvenților. Actualmente învățământul superior dispune de o metodologie a Cadrului Național al Calificărilor compatibilă cu cel European. Au fost dezvoltate descrierile calificărilor a circa 140 de specialități la câteva domenii de formare profesională, precum ar fi Științe economice, Științe sociale, Științe exacte etc. Pentru implementarea acestui instrument al procesului Bologna este nevoie să fie realizați 10 pași. Actualmente învățământul superior din Republica Moldova realizează al 7-lea pas – *implementarea CNC trebuie realizată printr-un acord privind rolurile și responsabilitățile instituțiilor de învățământ superior, agențiilor de asigurare a calității și altor structuri. Și aici ne aflăm printre cele 50% din state care încă nu au finalizat acest proces. Aici este necesar să menționăm finalizarea procesului de dezvoltare a CNC, elaborarea și implementarea unui Registru al calificărilor, revizuirea programelor de studii în conformitate cu finalitățile de studii menționate în CNC.*

Asigurarea calității în învățământul superior

Implementarea reformei învățământului superior pe dimensiunea asigurării calității interne și externe solicită efort substanțial din partea tuturor actorilor în dezvoltarea unei culturi ai calității în întreg sistemul de învățământ superior național. În Republica Moldova acest proces este abia la început de cale. La această etapă a reformelor a fost posibilă crearea unei Agenții Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP) [9]. Pentru funcționalitatea ANACIP au fost aprobate metodologia și standar-

dele de referință în asigurarea calității instituționale, a programelor de studii în învățământul superior și învățământul profesional tehnic și a programelor de formare continuă conform cu Standardele și liniile directorii de asigurare a calității în Spațiul European al Învățământului Superior. Circa 80% din instituțiile de învățământ superior din țară au reușit să-și creeze sisteme de management intern al calității contribuind astfel la asigurarea calității programelor de formare inițială. ANACIP ca nouă structură în asigurarea calității în învățământul național va realiza printr-o Metodologie ierarhizarea instituțiilor de învățământ superior după trei categorii importante: categoria A, categoria B și categoria C. ANACIP este o agenție independentă în decizii și în 3 ani de zile trebuie să devină membru înscris în Registrul European al Agențiilor de Asigurare a Calității în învățământul superior (EQAR), care va fi o dovadă în plus pentru recunoașterea diplomelor de studii și a calificărilor.

Printre provocări, menționăm că pe parcursul a mai bine de 8 ani evaluări externe nu s-au produs în universități din lipsa unei agenții. Și în următoarea etapă ANACIP trebuie să demonstreze că este integră și obiectivă în evaluarea externă și acreditarea programelor de studii și a instituțiilor de învățământ superior. Un rol aparte în procesul de asigurare a calității îl vor avea participarea studenților. În același timp instituțiile de învățământ superior pot opta și pentru evaluarea externă din partea diferitor agenții internaționale înscriere în EQAR[8].

Acordarea autonomiei universitare deplină și consolidarea acesteia în instituțiile de învățământ superior îmbinată cu responsabilitatea publică a universităților.

Potrivit documentelor internaționale (Magna Carta Universitară 1989, Declarația de la Lisabona 2007, Declarația de la Bologna 1999) autonomia universitară [6,21] poate fi definită ca un cadru legal în care comunitatea academică (cadrele didactice, cercetătorii și studenții) își exercită libertățile academice asociate predării, învățării, evaluării, cercetării, producerii și transmiterii cunoștințelor, în condiții de autoconducere. Astfel, autonomia universitară constituie un proces complex, caracterizat prin prisma a patru dimensiuni:

- *Autonomia organizațională*: libertatea universității de a-și stabili structura, forma de conducere și relațiile de subordonare și responsabilitate.
- *Autonomia resurselor umane*: libertatea universității de a decide cu privire la aspectele legate de managementul resurselor umane, inclusiv recrutări și gestionări (salarii, concedieri, promovări, mobilități etc.)
- *Autonomia academică*: libertatea universității de a gestiona afacerile interne și diverse aspecte academice, cum ar fi contingentul de studenți, proceduri de admitere, conținuturi oferite, asigurarea calității, inițierea a noi programe de formare, limba de studiu.
- *Autonomia financiară*: libertatea universității de a asigura veniturile și de a aloca resursele financiare, de a stabili taxele de studii, taxele de cazare în cămine, taxele la prestări servicii, de a finanța și cofinanța cercetările universitare, de a utiliza și depozita resursele financiare, utilizând proceduri proprii pentru gestiune lor eficientă.

Un studiu realizat de Asociația Europeană a Universităților (EUA) în anul 2011 confirmă că în universitățile din RM: *autonomia organizațională* constituie 42%, fiind pe locul 27 din cele 28 state participante la studiu; *autonomia resurselor umane* - 59%, plasând instituțiile noastre pe locul 21; *autonomia academică* - 51%, având locul 23; iar la *autonomia financiară* - 49%, ne regăsim pe locul 20.

Pentru implementarea autonomiei universitare și asigurarea responsabilității publice a universităților noua lege a educației prevede guvernarea duală în instituțiile de învățământ

mânt superior prin crearea *Consiliului de Dezvoltare Strategică și Instituțională (CDSI)*, care urmează să asigure obiectivitatea luării deciziilor și adecvarea alocării resurselor conform planului de dezvoltare strategică a instituției.

Fiind un subiect absolut nou pentru universitățile din Republica Moldova, este important să constatăm care este impactul activității acestor CDSI asupra beneficiarilor universităților.

CDSI este un organism de tip consiliu, cu un număr limitat de membri (9 membri), care îndeplinește un rol strategic și anume, monitorizează subiectele financiare și de personal, pe lângă rolul pe care îl deține în procesul de alegere a rectorului. Ceea ce este important rezidă în faptul, că acum actorii externi pot lua parte la procesul de luare a deciziilor, fiind incluși în CDSI.

Legislația mai prevede că CDSI este format din membri cu competențe în subiecte economice și juridice. Persoana numită de Ministerul Finanțelor trebuie să dețină abilități de monitorizare financiară și de audit. Președintele CDSI este ales de membrii acestuia și nu poate fi rectorul sau prorectorul instituției. CDSI este ales pe o perioadă de 5 ani.

Totuși, trebuie să ținem cont, că sistemul se află la moment în faza de tranziție și că, prin urmare, este dificil de a trage concluzii definitive din modificările juridice implementate, în special, actele normative ulterioare, care vor completa noul Cod al Educației. Un studiu realizat recent de experți [22], demonstrează că printre activitățile importante desfășurate de membrii CDSI sunt:

- Organizarea alegerilor rectorului (elaborarea regulamentului, desfășurarea alegerilor, luarea deciziei);
- Aprobarea Planului de dezvoltare strategică a universității;
- Aprobarea contractului tip de studii și al cuantumului taxelor de studii;
- Darea în arendă a terenurilor;
- Metodologia de salarizare și stimulare a personalului;
- Discuția și aprobarea bugetului instituției;
- Deschiderea unor programe noi etc.

Același studiu, menționează printre dificultăți:

- Lipsa unor criterii clare de selectare a membrilor desemnați de ministere / universități;
- Lipsa unor criterii privind remunerarea muncii membrilor desemnați de ministere / universități;
- Rolul și instruirea membrilor externi desemnați;
- Probleme de interacțiune între CDSI și senat;
- Componenta CDSI și aportul lor la beneficiul instituției etc.
- Aprobarea bugetului instituției etc.

Pentru asigurarea responsabilității publice a instituțiilor de învățământ superior la nivel național va funcționa Consiliul de Etică și Management care presupune respectarea de către instituțiile de învățământ superior a:

- „implementării legislației în vigoare, a Cartei universitare și a politicilor naționale din domeniul ÎS;
- aplicării reglementărilor în vigoare referitoare la asigurarea și evaluarea calității în ÎS;
- respectării politicilor de echitate și etică universitară cuprinse în Carta Universitară;

- asigurării eficienței și eficacității utilizării resurselor și a calității actului managerial;
- asigurării transparenței proceselor decizionale și a activităților desfășurate;
- respectării libertății academice a personalului didactic și de cercetare, precum și a drepturilor și libertăților studenților."

Astfel, după trecerea instituțiilor de învățământ superior la autonomia financiară în anul 2013, crearea Consiliilor de dezvoltare strategică instituțională etc. autonomia universitară se prezintă:

Tipul de autonomie	Până la Codul Educației	După Codul Educației
Autonomie financiară	49%	57%
Autonomie organizațională	42%	55%
Autonomia resurselor umane	59%	64%
Autonomia academică	51%	60%

Printre probleme evidențiem, finanțarea insuficientă a învățământului superior, lipsa unei formule de finanțare în învățământul superior, implicarea excesivă a statului în guvernarea instituțiilor de învățământ etc. Pentru a depăși aceste discrepanțe este nevoie ca debursarea banilor pentru universități să aibă loc pe o perioadă de timp mai lungă (1 an), încurajarea universităților să aloce mai mulți bani pentru dezvoltarea resurselor umane proprii în domeniul capacităților de colectare a fondurilor, controlul deplin din partea universităților asupra recrutării studenților etc.

În concluzie, menționăm, că învățământului superior din Republica Moldova urmează să devină "un bun public și o responsabilitate publică" în tot sensul cuvântului pentru a răspunde prompt la cerințele economiei naționale.

Bibliografie

1. Bologna process (1999). *"The Bologna Declaration on 19 June 1999. Joint declaration of the European Higher Education Area"*.
2. Bologna process(2003), *„Realizing the European Higher Education Area"*, Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin, 19 Sept. 2003.
3. Bologna process (2005). *The European Higher Education Area –Achieving the goals.* Communiqué of the Conference of European Ministers responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May, 2005.
4. Convention of the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, Lisbon, 11 April 1997.
5. Council of Europe (2012), Recommendation Rec/CM (2012)13 of the Committee of Ministers to member States on ensuring quality education.
6. Council of Europe (2007), Recommendation Rec/CM (2007)6 of the Committee of Ministers to Member States on the public responsibility for higher education and research.
7. Codul Educației. Legea nr. 152 din 17.07.2014 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 319-324 art. nr. 634).
8. HG nr.1007 din 13 decembrie 2014 privind aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a ciclului III, studii superioare de doctorat.

9. HG nr. 191 din 22.04.2015 Regulamentul de organizare și funcționare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional.
10. HG nr.464 din 28.07.2015 Regulamentului cu privire la studiile superioare de master.
11. HG nr. 586 din 24 august 2015 Pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă în vederea autorizării de funcționare provizorie a școlilor doctorale și a programelor acestora.
12. HG nr. 816 din 11 noiembrie 2015 Cu privire la acordarea dreptului de organizare a studiilor superioare de doctorat instituțiilor de învățământ superior, consorțiilor, parteneriatelor naționale și internaționale.
13. Ordinul nr.935 din 29.09.2015 cu privire la aprobarea Metodologiei de organizare a Competițiilor proiectelor științifice pentru repartizarea între Școli doctorale a granturilor doctorale de la bugetul de stat pentru anul universitar 2015-2016.
14. Planul - cadru pentru studii superioare (ciclul I - licență, ciclul II - master, studii integrate, ciclul III – doctorat), aprobat prin Ordinul nr. 1045 din 29.10.2015.
15. Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul superior în baza Sistemului Național de Credite de Studiu, aprobat prin Ordinul nr. 1046 din 29.10.2015.
16. Regulamentul-cadru privind organizarea examenului de finalizare a studiilor superioare de licență (aprobat prin Ordinul nr. 1047 din 29.10.2015).
17. Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area.
18. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, legea nr. 166, din 11.07.2012 Monitorul Oficial Nr. 245-247 , art. nr.791.
19. The European Higher Education Area in 2015: Bologna process. Implementation report.
20. The Qualifications Framework for the European Higher Education Area <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/QF-EHEA-May2005.pdf>
21. University autonomy in Moldova. Analysis and roadmap (2012-2015)
22. <http://www.athena-tempus.eu/>
23. N. Velișco. Studiu privind structurile de guvernare universitară (consiliile de dezvoltare strategică instituțională) la un an de funcționare: probleme și soluții. Chișinău, 2016

Autonomia universitară – noțiuni, dimensiuni și relevanță

Larisa Bugaian, *Dr. hab., prof. univ., Prorector pentru Masterat și Studii Doctorale, Universitatea Tehnică a Moldovei*

lbugaian@adm.utm.com

Sumar. În discursurile privind procesul de la Bologna autonomia universitară este unul din obiectivele de dezvoltare a sistemului învățământului superior. Autonomia este o precondiție a sporirii competitivității încadrată în termeni de performanță și atractivitate a învățământului superior. Sistemele universitare naționale au istorii foarte diferite care rezultă în diverse modele. Cu toate acestea, în ultimii ani, oricare dintre sistemele naționale este supusă unor reforme substanțiale cu scopul dezvoltării autonomiei universitare. Sensul definiției „autonomie universitară” ține de dimensiunile acestei noțiuni și care din aceste elemente vor spori competitivitatea și atractivitatea instituției. Cercetările arată că instituțiile de învățământ superior sunt apte să-și elaboreze obiective strategice și oferte educaționale, pot câștiga surse financiare suplimentare și pot gestiona în mod rațional sursele financiare disponibile.

Cuvinte cheie: sistemul educațional, învățământul superior, autonomie universitară.

Suntem martori la restructurarea diferitor sectoare ale societăți - economie, piața muncii, sistemul social, politic etc., reformare atât la nivel de state – națiuni, cât și la nivel regional și global. Sistemele educaționale din majoritatea țărilor, la rândul său, reacționează la acest proces și se angajează în reforme radicale ale învățământului superior în scopul de a atinge obiectivele economice, sociale și politice ale noii societăți. În acest nou mediu universitățile urmează să se re poziționeze pentru a-și redefini și adapta funcțiile, formându-și un spațiu propriu autonom de luare a deciziilor și demonstrând, astfel, un rol inovator în mediul social-economic.

Masificarea studiilor superioare și sporirea costurilor pentru studii au adus în consecință la o responsabilitate sporită a instituțiilor de învățământ superior față de atenția publică. Tot mai frecvent se discută rolul și funcția instituțiilor de învățământ superior privind eficacitatea și eficiența realizării cerințelor societății pentru pregătirea specialiștilor. Instituțiile de învățământ superior au destinația de a „produce” absolvenți cu competențe de nivel înalt pentru angajare în câmpul muncii, de a contribui la dezvoltarea locală și națională, de a contribui la prestigiul sistemului educațional național. Instituțiile de învățământ superior, de asemenea, au menirea să joace un rol central în crearea societății bazată pe cunoaștere prin promovarea cercetării, prin formarea parteneriatelor eficiente cu mediul economic în scop de al sprijini prin cercetare și consultanță. Printre multitudinea de alte obiective e cazul de a menționa și necesitatea de a genera un mediu competitiv instituțional.

Cu toată amploarea și diversitatea învățământului superior contemporan, este recunoscut că, pentru a atinge obiectivele puse instituțiile au nevoie de o mai mare autonomie. Provocarea este de a defini ceea ce se înțelege prin „autonomie”, ce forme îmbracă aceasta, cum sunt implicate și alte părți interesate și care sunt implicațiile privind politicile și cele mai bune practici internaționale.

Cercetările arată că la moment în majoritatea țărilor europene statul continuă să rămână

cel mai important finanțator al instituțiilor de învățământ superior. Prin urmare statul așteaptă ca instituțiile să ofere și să pună în aplicare strategii și politici pe baza unor relații contractuale eficiente și care nu ar implica o reglementare detaliată a Guvernului. Instituțiile de învățământ superior vor autonomie privind gestiunea internă de ordin academic, personal, financiar, pentru a-și realiza misiunea și pentru a-și găsi modalități de asigurare a unei independențe financiare mai mare.

Care este raportul dintre gestiunea externă guvernamentală, fiind totuși instituție publică, și autonomia universitară? Există o tensiune fundamentală în înțelegerea și punerea în aplicare a autonomiei în cadrul învățământului superior. Aceasta se manifestă mai pronunțat odată cu schimbările în prioritățile politice și financiare ale statului. Înțelegerea, implicațiile și funcționarea autonomiei în învățământul superior este de importanță socială, politică și economică. Creșterea unui sector privat independent, apariția unor programe educaționale derulate de companiile internaționale, reprezintă noi provocări pentru instituții.

Se cunoaște că natura cuvântului „autonomie” nu este absolută, depinde de contextul în care este aplicat. În cadrul instituțiilor de învățământ superior acest cuvânt se asociază cu alte două cuvinte – „libertate” și „independență”. În cazul în care un procent tot mai mare a populației solicită studii superioare, în cazul în care instituțiile de învățământ superior oferă abilități și competențe necesare pentru absolvenți, în cazul în care instituțiile de învățământ superior vor juca un rol eficient în triumphiul cunoașterii, înțelegerea esențială ce înseamnă „autonomie” în practică este egală cu libertatea și independența universitară, și este ceea ce funcționează mai bine în relația cu statul și societatea.

În ultimii ani discuțiile și analizele de autonomie universitară s-au concentrat pe patru elemente centrale de gestiune universitară, și anume, dimensiunea „organizațională”, „academică”, „de personal” și „financiară”. Asociația Universităților Europene (EUA) a avut o contribuție majoră la explorarea autonomiei universitare în dezvoltarea unui set de măsuri și indicatori de autonomie. EUA oferă o serie de date valoroase de comparație între cele 29 de țări care au fost chestionate. Desigur, sunt date generale de comparație, nu este expus în detaliu modul în care instituțiile își exercită atribuțiile de autonomie.

Un studiu amplu privind unele modele moderne de gestiune instituțională în baza autonomiei universitare pe aceste patru dimensiuni a fost efectuat în cadrul proiectului 530740-TEMPUS-1-2012-1-DK-TEMPUS-SMGR ”Consolidarea autonomiei universitare în Moldova (EUniAM). Studiul a demonstrat că nu poate fi un model ce poate fi întocmai de urmat. E necesar de a aplica aceste dimensiuni și criterii ce formează dimensiunea în condiții reale ale mediului universitar și național, dar abordarea generală este de a găsi acea cale optimă care ar permite universităților să gestioneze activitatea prin prisma unei responsabilități instituționale interne bine gestionate.

Astfel, în studiile menționate sunt prezentate următoarele dimensiuni și criterii ale autonomiei universitare:

Autonomia Organizațională:

- Capacitatea de a decide asupra structurilor universitare;
- Procedura și criteriile de selectare a directorul executiv/rectorului;
- Durata mandatului a directorul executiv/rectorului;
- Procedurile pentru eliberarea din funcție a directorului executiv/rectorului;
- Capacitatea de a decide asupra implicării persoanelor externe în organele de conducere universitară;
- Capacitatea de a crea persoane juridice.

Autonomia Academică:

- Capacitatea de a decide asupra numărului de studenți;
- Capacitatea de a selecta studenți (mecanisme de admitere);
- Capacitatea de a introduce și termina programe de studii;
- Capacitatea de a alege limba de predare;
- Capacitatea de a dezvolta conținutul programelor și a cursurilor;
- Capacitatea de a selecta mecanisme și instituții adecvate de evaluare a calității.

Autonomia Personal/Resurse Umane:

- Capacitatea de a decide cu privire la procedurile de recrutare a personalului (de conducere academic /administrativ);
- Capacitatea de a decide cu privire la salariile personalului;
- Capacitatea de a demite personalul;
- Capacitatea de a decide cu privire la promovarea personalului.

Autonomia Financiară:

- Tipurile și mărimea de fonduri publice disponibile pentru finanțare;
- Perioada de finanțare;
- Modalitățile de finanțare;
- Abilitatea de a păstra soldul din finanțarea publică;
- Abilitatea de a împrumuta bani de pe piața financiară;
- Abilitatea de a deține clădiri în proprietate.

Studiul reflectă mai multe puncte importante:

Pentru autonomia organizațională de menționat sunt următoarele puncte:

- Autonomia organizațională evoluează cel mai rapid; această dimensiune este cea mai răspândită având unele limite legislative în diverse țări;
- Sunt tendințe spre o autonomie organizațională privind structurile instituționale, implicarea lor diferențiată privind dezvoltarea și implementarea misiunii și strategiei universitare;
- Se conturează evoluția spre deosebiri distincte de organizare a conducerii universitare, și anume, diferențierea unui organ de guvernare și a organelor de management universitar;
- Tot mai des apar structuri de top management de tip Consiliu de Administrație cu criterii de performanță managerială.

Pentru autonomia academică următoarele puncte sunt de menționat:

- Sunt dezvoltate structuri conform procesului Bologna;
- Selecția studenților este făcută direct de universități sau la nivel național de structuri menite pentru acest scop;
- Ministerele restricționează locurile finanțate din buget, iar în unele țări și locurile totale pentru admitere;
- Crește autonomia în ce privește deschiderea de noi programe de studii, elaborarea structurii și a conținutului programelor;
- Se evidențiază mecanisme și instituții de evaluare a calității, care diferă mult de la o țară la alta.

Autonomia resurselor umane se referă la gestiunea personalului didactic și didactic auxiliar. Pentru autonomia personalului următoarele puncte pot fi menționate:

- Autonomia diferă de la stabilirea directă a criteriilor de recrutare până la criteriile unice reglementate la nivel național;
- Libertatea de a determina salariile este mai mult sau mai puțin redusă;
- În unele țări personalul universitar este considerat funcționar public.

Autonomia financiară este un subiect cu multiple soluții, în raport cu țara și tradițiile ei. În calitate de tendințe pot fi menționate:

- Fondurile publice se alocă sub formă de bloc-grant (full cost);
- Mărimea fondurilor publice este condiționată de numărul de studenți și indicatorii de performanță ai instituției;
- Majoritatea țărilor percep taxe adiționale pentru diferite servicii;
- Stabilirea taxelor de studiu se face în 3 variante: universitate, stat și mixt;
- Legislația financiară are un larg evantai de soluții de la libertate largă la constrângeri dure;
- Operarea pe piața financiară este restricționată mai mult sau mai puțin;
- Formele de proprietate și gestiune a patrimoniului (clădiri, terenuri) sunt, de asemenea, extrem de diverse.

Concluzii finale

Autonomia este un concept cu o vagă amploare. Autonomia este înțeleasă diferit în întreaga lume universitară. Ce ar trebui să cuprindă autonomia și modul în care aceasta ar trebui să fie introdusă în universități, de asemenea, diferă în funcție de punctul de vedere al universităților și al guvernării de stat. În același timp este o acceptare largă a noțiunii de autonomie, prin care, în primul rând, se înțelege o responsabilitate sporită privind activitatea universitară. În al doilea rând, autonomia necesită un cadru regulator conform căruia universitatea să poată opera clar și transparent, deoarece s-ar putea ca, în timp ce unele modificări să ducă la un grad sporit de libertate, tot aceste modificări ar putea provoca un regres în libertatea de decizie la alte niveluri. Astfel, este esențial nu doar evaluarea nivelului de autonomie, dar și acordarea unei atenții mai mari la acele zone care sunt reglementate în mod mai puțin clar.

Criteriile dimensiunilor de autonomie continuă să fie în discuție. Autonomia universitară trebuie orientată la libertatea de a forma capacitățile instituționale. Dimensiunea organizațională este una în discuție cu un accent mai pronunțat asupra drepturilor și responsabilităților organelor de guvernare și management. Mai constantă este dimensiunea academică, care pe parcurs a simțit o libertate mai avansată în comparație cu altele. Unele surse completează dimensiunea resurse umane și cu altele criterii de libertate, și anume:

- Determinarea nivelelor graduale de unități academice/didactice sau non-academice concrete pentru necesitățile universității;
- Acreditarea autonomă pentru statele academice/didactice;
- Sistem independent de salarizare bazat pe performanțe;
- Negocierea termenilor de angajare;
- Gestionarea autonomă a raportului între unitățile academice proprii și atrase prin cumul.

Și dimensiunea financiară, de unii autori, este completată cu altele criterii adiționale de libertate, anume:

- Dreptul de a utiliza finanțările publice în mod flexibil după o structură rațională a activităților în dependență de necesitățile concrete ale universității și nu după o structură fixă;
- Abilitatea de a percepe taxe de școlarizare, de a stabili taxe pentru diferite scopuri (înregistrare, certificare, etc.);
- Dreptul de a investi în produse financiare;
- Dreptul de a emite acțiuni și obligațiuni;
- Dreptul de a motiva partenerii sociali să finanțeze universitățile, prin diferite deduceri de taxe pentru programele de susținere universitară.

În situația actuală de criză statul depune efort cu privire la măsurile de optimizare a cheltuielilor bugetare în încercarea de a influența mai puțin asupra învățământului superior. E de înțeles că, constrângerile bugetare guvernamentale sunt influențate de regulile generale și politica monetară națională. Autoritățile publice încearcă să găsească căi de a selecta universitățile după performanțe fără a le afecta profund finanțarea. Fiind dependente de fonduri publice multe universități de stat au început să-și crească veniturile prin lărgirea gamei de activități. Extinderea bazei de finanțare prin studenți cu taxă creează noi cerințe de responsabilitate publică. Accentul pe rezultate necesită o schimbare în relația student-profesor, punând accent pe învățarea centrată pe student. Astfel, reforma în domeniul gestiunii și autonomiei universitare trebuie realizată concomitent cu dezvoltarea capacității instituționale precum și a resurselor umane universitare. Universitățile trebuie să-și traseze viziuni de lungă durată orientate la necesitățile societății, coordonate cu direcțiile strategice ale statului și asistate de mecanisme de dezvoltare durabilă. Sunt necesare politici și reguli clare privind relația guvern – universitate. Implicarea membrilor de guvernare externă este, de asemenea, o prerogativă a timpului. Universitățile trebuie să facă față unor noi cerințe pentru un management eficient și eficace.

Bibliografie

1. *Analiza comparativă a autonomiei universitare instituționale în Danemarca, Lituania, România, Scoția și Suedia* / elab.: Romeo V. Țurcan, Larisa Bugaian [et.al.], Chișinău: Cuvântul-ABC, 2015.
2. *Autonomia instituțională universitară în Republica Moldova* / ed.: Romeo V. Țurcan, Larisa Bugaian. – Chișinău: Cuvântul-ABC, 2014.
3. European University Association. Thomas Estermann, Terhi Nokkala, Monika Steinell. *University Autonomy in Europe II. The scorecard*. Brussels, Belgium, 2012.
4. Harry de Boer, Ben Jongbloed. *A cross-National Comparison of Higher Education Markets in Western Europe. European Higher Education at the Crossroads. Between the Bologna process and National Reforms*, p.2, Springer Edition, New York London, 2012, p. 553-570.
5. Scott, P., *Higher Education Re-formed*. London and New York. Falmer Press. 2000, Kenney-Wallace, G. *Plato.com: the role and impact of corporate universities in the third millennium*, p. 58-77.
6. Ulrike Felt., Michaela Glanz. *University autonomy in Europe: changing paradigm in higher education policy*, Edition of University of Vienna, 2002

Instrumente manageriale și informaționale pentru stimularea cercetării, inovării și transferului tehnologic în universități

Florentin Paladi, *Dr. conf., Prorector pentru Activitate Științifică, Universitatea de Stat din Moldova*

fpaladi@usm.md

Universitarii abordează probleme actuale cu aspect fundamental și aplicativ atât în domeniul științelor reale și exacte, cât și în cel socio-umanistic și economic, promovând noi idei, concepții și tehnologii avansate. În acest context, un element actual în strategiile de dezvoltare ale universităților din Republica Moldova ar consta în consolidarea eforturilor și a resurselor pentru fortificarea statutului de cercetător universitar prin eforturi conjugate dintre managementul universităților și cadrele didactico-științifice și de cercetare, prin eficientizarea stării de lucruri în domeniu printr-un management participativ modern în baza proiectării și asigurării funcționalității în universități a unui sistem integrat de gestionare a școlilor doctorale și a resurselor de cercetare universitară.

Este indiscutabil faptul că asigurarea calității învățământului superior trebuie să înceapă de la atingerea performanței și excelenței managementului universității. Deoarece, universitățile reprezintă un tip de organizații manageriale, care, de rând cu toate celelalte (agenți economici, firme / întreprinderi, companii / corporații), necesită un management performant. Mai mult ca atât, se impune o abordare complexă, sistemică și sistematică întru materializarea acestui deziderat, în baza instituționalizării unui *management inovativ* în cadrul Universității. Astfel, ca orice organizație managerială, instituția de învățământ superior are la bază un sistem de management. Sistem ce trebuie proiectat în baza principiilor, regulilor și cerințelor care vor orienta universitatea spre calitate, performanță, poziție de lider în domeniul său de activitate. O importantă modalitate de eficientizare a managementului universității, de asigurare a eficienței, eficacității și performanței / excelenței manageriale o reprezintă dezvoltarea intraprenoriatului mediului universitar, care va facilita și asigura dezvoltarea cercetării, inovării și a transferului tehnologic în cadrul universității. Totodată, universitatea performantă urmărește să dezvolte activitățile de cercetare-inovare în contextul internaționalizării, valorificând oportunități diversificate, printre care extinderea de parteneriate și încurajarea cooperării pe plan extern, stimularea mobilității bidirecționale¹.

Distincția "HR Excellence in Research" pentru universități

În prezent patru instituții din Republica Moldova au obținut această distincție: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu", Universitatea Academiei de Științe a Moldovei și Institutul Național de Cercetări Economice².

Ca exemplu, voi prezenta succint experiența și beneficiile în acest context ale universității în care activez (Universitatea de Stat din Moldova). Astfel, Directoratul General pentru Cercetare și Inovare al Comisiei Europene i-a conferit Universității de Stat din Moldova

¹ Jalencu M., Niculiță A., Paladi F. (coordonatori), Bulimaga T., Balmuş-Andone M., Rugină-Matran V. *Sistemul inovativ al universității: intraprenoriatul mediului universitar (pe exemplul Universității de Stat din Moldova)*. Compendiu metodologico-practic editat în cadrul Proiectului Tempus „Rețeaua de Transfer Tehnologic – TecTNet” (ISBN 978-9975-71-729-8). Chișinău: CEP-USM, 2015. 288 p.

² <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/index>;
<http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/strategy4ResearcherOrgs#M>

pe data de 17 iulie 2015 titlul „Excelența Resurselor Umane în Cercetare – HR Excellence in Research”. Prof. univ. dr. hab. Gheorghe Ciocanu, rectorul USM, a semnat pe data de 23 martie 2015, Declarația de aderare la Carta Europeană a Cercetătorilor și Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor³. Cele două documente au fost adoptate de Comisia Europeană la 11 martie 2005, acestea fiind elementele de bază ale politicii Uniunii Europene privind creșterea atractivității profesiei de cercetător. Aceste documente specifică rolurile, responsabilitățile și prerogativele cercetătorilor și angajatorilor, conținând 40 de principii și condiții generale structurate pe 4 dimensiuni:

- Aspecte etice și profesionale (*Ethical and professional aspects*);
- Recrutarea (*Recruitment*);
- Condiții de muncă și securitatea socială (*Working conditions and social security*);
- Consolidarea pregătirii, competențelor și a experienței cercetătorilor (*Training*).

Aderarea la acest proiect necesită o amplă analiză a cadrului normativ și a practicilor existente în universități în vederea corespunderii acestora cu prevederile Cărții Europene a Cercetătorilor și cu prevederile Codului de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor. Este necesară elaborarea raportului privind Strategia Resurselor Umane pentru Cercetători încorporând Carta Europeană a Cercetătorilor și Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor la universitate (de exemplu, The Human Resources Strategy for Researchers (HRS4R) incorporating the European Charter for Researchers and the Code of Conduct for the Recruitment of Researchers at the Moldova State University⁴).

Strategia de resurse umane pentru cercetători susține universitățile, instituțiile de cercetare și organizațiile finanțatoare pentru punerea în aplicare a Cartei și Codului în politicile și practicile lor. Punerea în aplicare a acestor documente de către instituțiile de învățământ și cercetare le face mai atractive pentru cercetătorii care caută un nou angajator sau pentru o gazdă pentru proiectul lor de cercetare. Finanțatorii care decid să pună în aplicare principiile Cartei și Codului contribuie la atractivitatea sistemelor lor naționale de cercetare și la atractivitatea Spațiului european de cercetare în general. Prin urmare, HRS4R este un instrument lansat de Comisia Europeană care ajută angajatorii și finanțatorii să pună în aplicare principiile Cartei și Codului în scopul facilitării accesului liber al cercetătorilor în spațiul european al cercetării. Aceasta are următoarele caracteristici:

- Este implementată de către instituțiile de cercetare și organizațiile de finanțare în bază de
- voluntariat;
- Se bazează pe o analiză internă și respectă autonomia și tradițiile instituției;
- Nu este o condiție prealabilă pentru participarea la Programul-cadru de cercetare al UE;
- Este o abordare transparentă, care oferă informații ușor accesibile publicului cu privire la
- acțiunile instituțiilor și organizațiilor participante în scopul punerii în aplicare principiile
- Cartei și Codului.

³ http://ec.europa.eu/euraxess/data/usqn_orqs/MSU_Declaration_of_Commitment.PDF

⁴ http://usm.md/?page_id=11501

Prioritățile HRS4R:

- Sisteme naționale de cercetare mai eficiente;
- Cooperarea și concurența transnațională optimă;
- O piață a muncii deschisă pentru cercetători;
- Egalitatea de gen și integrarea dimensiunii de gen în domeniul cercetării;
- Circulație optimă, accesul și transferul de cunoștințe științifice;
- Cooperarea la nivel global și internaționalizarea educației și cercetării.

Astfel, considerăm că resursele umane reprezintă factorul-cheie al cercetărilor științifice de performanță. În scopul valorificării potențialului uman, instituțiile sus-menționate și-au propus redefinirea statutului cercetătorului prin stimularea și motivarea personalului de cercetare, acceptând provocarea de a implementa inițiativa Comisiei Europene EURAXESS – cercetătorii în mișcare, ce reprezintă o cale către cariere mai atractive în știință.

Revista științifică *Studia Universitatis Moldaviae* – platformă de promovare a rezultatelor științifice ale cercetătorilor universitari

Revista științifică *Studia Universitatis Moldaviae* (SUM)⁵ a fost fondată de Universitatea de Stat din Moldova în anul 2007 cu denumirea *Studia Universitatis*, fiind continuatoarea de drept a Analelor științifice (anul fondării – 1996), și face parte din patrimoniul USM. SUM este o revistă științifică cu acces online deschis. Conform definiției „accesului deschis” din Inițiativa Accesul Deschis de la Budapesta, utilizatorii au dreptul de a „citi, descărca, copia, distribui, imprima, căuta sau crea link” la textele integrale ale articolelor.

Politica USM privind accesul deschis la informație a fost aprobată de Senatul instituției la 1 decembrie 2015. Revista publică cercetări originale, articole de sinteză și recenzii de cărți. Scopul revistei a fost și este publicarea și diseminarea rezultatelor inedite ale cercetărilor științifice efectuate de colaboratorii USM și de alți cercetători din Republica Moldova și de peste hotarele ei; extinderea relațiilor editoriale cu parteneri din alte instituții din țară și din străinătate; precum și informarea comunității academice despre noutățile științifice din domeniile de cercetare. Revista cuprinde toate domeniile acreditate la universitate, iată de ce SUM reprezintă și o modalitate de comunicare prin care cercetătorii din diverse domenii își fac cunoscute rezultatele muncii lor, adresându-se specialiștilor, dar și publicului larg, având ca scop popularizarea informațiilor și, în același timp, stimularea schimbului de idei.

De asemenea, revista creează un cadru adecvat ridicării nivelului profesional și științific al școlilor de cercetare, cât și îmbunătățirii continue a cercetării și practicii în toate ramurile științifice care se înscriu în domeniile acreditate. Revista SUM a cunoscut câteva etape de afirmare ca revistă științifică. Astfel, în anul 2008 *Studia Universitatis* a fost acreditată ca revistă națională de profil la categoria C (publicație științifică de importanță națională). În anul 2013 este reacreditată la aceeași categorie cu denumirea *Studia Universitatis Moldaviae*, iar în anul 2015 este evaluată în calitate de revistă științifică de categoria B, adică revistă cu potențial de recunoaștere pe plan internațional.

Mai mult decât atât, revista a obținut recent Factor de Impact în baza de date Open Academic Journals Index (OAJI)⁶, care este o bază de date internațională pentru revistele

⁵ <http://studiamsu.eu/>

⁶ <http://oaji.net>

științifice cu acces deschis. Fondatorul OAJI este Centrul Internațional pentru cercetare fundamentală și aplicativă din Federația Rusă. Astfel, Revista științifică *SUM* a USM este evaluată în această bază de date internațională cu un factor de impact pentru fiecare serie separat. Mai multe detalii despre OAJI, precum și descărcarea materialelor publicate în revista *SUM*, precum și în alte reviste internaționale pot fi găsite la adresa web⁷. Revista iese anual de sub tipar în 5 serii a câte 2 numere fiecare serie:

- [*Seria Științe reale și ale naturii* \(ISSN print 1814-3237, ISSN on-line 1857-498X\);](#)
- [*Seria Științe sociale* \(ISSN print 1814-3199, ISSN on-line 2345-1017\);](#)
- [*Seria Științe exacte și economice* \(ISSN print 1857-2073, ISSN on-line 2345-1033\);](#)
- [*Seria Științe umanistice* \(ISSN print 1811-2668, ISSN on-line 2345-1009\);](#)
- [*Seria Științe ale educației* \(ISSN print 1857-2103, ISSN on-line 2345-1025\).](#)

Revista *SUM* este supusă unui proces de dublă recenzare, fiind o etapă foarte importantă în procesul de publicare și având rolul de a selecta cele mai valoroase lucrări, asigurându-se astfel calitatea materialului publicat. Conform [*Regulamentului de editare și difuzare a revistei științifice Studia Universitatis Moldaviae*](#), în aprobarea materialelor pentru publicare se aplică recenzarea anonimă de tip *peer review*, astfel încât identitatea autorului și cea a recenzentului nu se divulgă reciproc. Recenzarea este efectuată de către doi specialiști selectați din cadrul *Consiliului academic* sau din Lista de recenzenți ai revistei. Acreditarea Revistei de Categoria B a fost posibilă și prin promovarea acesteia într-un cadru internațional mai larg. Astfel, Revista *SUM* este în prezent indexată în 13 baze de date naționale și internaționale, inclusiv în IBN, OAJI și DOAJ. Acest fapt contribuie semnificativ la creșterea vizibilității pe plan internațional a publicațiilor.

Astfel are loc diseminarea rezultatelor cercetărilor, sunt cunoscute echipele de cercetători, iar autorii pot fi recomandați în calitate de parteneri în proiecte internaționale, ca experți și recenzenți etc. Revista *SUM* este unica revistă din Republica Moldova care posedă în prezent o platformă editorială online SUM-PE⁸, ce permite gestionarea procesului de publicare, servind autorii, redactorii și recenzenții la prezentarea online a articolelor științifice, în managementul procesului editorial, la desemnarea redactorilor-șefi adjuncți, precum și în managementul recenzenților și luarea deciziilor privind manuscritele etc. Aceasta oferă atât avantaje, cum ar fi automatizarea gestionării procesului editorial al revistei, optimizarea accesului liber la toate materialele publicate, vizibilitatea revistei în bazele de date internaționale, precum și responsabilități sporite din partea autorilor și colegiilor de redacție. *Ghidul de utilizare a platformei SUM-PE pentru autori* este publicat pe site-ul revistei.

Promovarea accesului deschis la informație – EBSCOhost și SpringerLink

*EBSCOhost*⁹ este un puternic serviciu de referințe online accesibil prin intermediul internetului sau prin conectare directă. Oferă acces la o varietate de baze de date *full text* *EBSCO*, precum și la alte baze de date renumite ale celor mai buni furnizori de informație din lume. Aceste baze de date conțin informație de la colecții de referințe generale până la colecții specializate pe un anumit domeniu, create special pentru bibliotecile publice, academice, școlare, medicale, ale companiilor și cele guvernamentale. *EBSCOhost* include bazele de date, precum *Academic Search Premier* – bază de date multidisciplinară cu

⁷ <http://oaji.net/journals-list-by-publisher.html?publisher=Moldova+State+University/>

⁸ <http://ojs.studiamsu.eu/>

⁹ <http://search.ebscohost.com/>

texte integrale; *Business Source Premier* – bază de date în domeniul afacerilor: marketing, management, contabilitate, finanțe și economie; *ERIC* – Education Resource Information Center; *Green FILE* – oferă informații ce acoperă toate aspectele impactului uman asupra mediului (poluare, schimbarea climei, reciclare etc.). *Library, Information Science & Technology Abstracts* indexează peste 500 de publicații periodice esențiale, peste 50 de publicații periodice prioritare și 125 de publicații periodice selective, precum și cărți, rapoarte de cercetare și articole, începând cu jumătatea anilor 60 și până astăzi la subiectele biblioteconomie, clasificare, catalogare, bibliometria, regăsirea informațiilor online, managementul informațiilor etc. *Master FILE Premier*, este concepută special pentru bibliotecile publice.

Baza de date *SpringerLink*¹⁰ este una dintre primele baze din lume. Începând cu 1996 a fost cea care a oferit printre primele servicii online dedicate cercetării științifice, fiind o bază de date interactivă, constituită din cărți și reviste științifice, tehnice etc. Springer a dezvoltat și dezvoltă continuu baza SpringerLink pentru a oferi comunității științifice o unealtă de explorare de prima clasă în demersurile cercetării și procesul cunoașterii. Astăzi este printre cele mai încărcate și solicitate baze de date online, cu milioane de accesări și descărcări de informații și documente științifice.

Baza de date este structurată pe următoarele domenii: Arhitectură și Design (2726 documente); Studii Comportamentale (68046 documente); Biomedicina și Științele Vieții (916678 documente); Business și Economie (120523 documente); Chimie și Știința Materialelor (552360 documente); Știința Calculatoarelor (325341 documente); Pământul și Știința Mediului (228651 documente); Inginerie (192589 documente); Științele Umanistice, Sociale și Dreptul (198325 documente); Matematică și Statistică (293213 documente); Medicină (811775 documente); Fizică și Astronomie (512438 documente); Inteligența Computațională (7877 documente). La aceste 12 colecții se mai adaugă încă două colecții internaționale: Chinese Library of Science (60435 documente) și Russian Library of Science (500345 documente).

Springer Link pune la dispoziția utilizatorilor săi o interfață prietenoasă, cu multiple opțiuni disponibile din orice etapă de navigare. Se poate alege limba în care se dorește a fi afișată interfața dintre engleză (setare implicită), franceză, rusă, germană, spaniolă sau altele.

În scop de sensibilizare, informare și formare a abilităților de utilizare practică a bazelor de date, se propune realizarea periodică a activităților în decursul cărora grupul țintă va exercita o căutare simplă la domeniul solicitat (disciplinei solicitate) vizând tematica ori termenul dorit, conform etapelor deja parcurse și a abilităților deținute privind accesarea bazei de date; va marca căutarea surselor după anumiți ani și deferite categorii de surse; va descărca informația prin marcarea opțiunii etc. Astfel, bazele de date internaționale exemplificate, *Springer Link* și *EBSCOhost*, oferă o gamă vastă de informație cu un grad înalt de utilitate pentru realizarea demersurilor personalului didactico-științific și a cercetătorilor universitari din diverse domenii.

¹⁰ <http://link.springer.com/>

Internaționalizarea învățământului superior: de la concept la modalități de realizare

Andrei Popa, *dr. hab., prof. univ., Rector,*
Universitatea de Stat „Bogdan Pepriceicu Hașdeu” din Cahul
4andreipopa@gmail.com

Conceptul de internaționalizare a fost definit de o varietate de experți și actori instituționali. Una din cele mai frecvente accepții îi aparține lui Jane Knight, care a afirmat că „Internaționalizarea este procesul de integrare al unei dimensiuni internaționale, interculturale și globale în scopul, funcțiile și livrarea educației post secundare”¹¹. Printre alte definiții, cel mai frecvent citat în problema internaționalizării, se află și caracteristica dată de Zha Qiang care menționează că „Internaționalizarea nu este un scop în sine, ci o resursă importantă pentru dezvoltarea unui sistem de învățământ superior, în primul rând, conform standardelor internaționale; în al doilea rând, unul deschis și receptiv la contextul global în care se află”¹². În același context, Hans De Wit¹³ menționează că internaționalizarea nu este un scop în sine, acest lucru fiind cea mai mare greșală de interpretare a internaționalizării. În opinia lui De Wit scopul principal al internaționalizării este de a crește calitatea educației și cercetării.

Importanța internaționalizării a crescut pentru toate tipurile de instituții de învățământ superior și pentru guverne și este într-o continuă expansiune la nivel global. În evoluția sa, „internaționalizarea” are înțelesuri multiple și există diverse moduri în care aceasta este interpretată și urmărită în diferite contexte în lume.

Pe parcursul avansării reformelor Pro-Bologna, viziunile cu privire la internaționalizare s-au modificat. Actualmente, internaționalizarea presupune:

- O schimbare de la cooperarea pentru „dezvoltarea abilităților” la cooperarea pentru a crea alianțe pentru avansarea în competiția globală;
- O schimbare de la oferirea studenților internaționali a accesului la noi programe peste tot în lume, către concentrarea atenției pe migrarea inteligenței în lume;
- O schimbare de la solidaritatea bazată pe parteneriate academice la „parteneriate strategice” bazate pe scopuri economice și geopolitice;
- O tendință a instituțiilor de învățământ superior de a pune un mai mare accent pe prestigiu și poziționarea în topuri – o abordare formală – decât pe a le oferi studenților o experiență de internaționalizare cu valoare adăugată.

La Conferința Ministerială de la București din 2012, a fost adoptată Strategia 2020 pentru Mobilitate din cadrul Spațiului European al Învățământului Superior (EHEA)¹⁴. Măsurile pentru implementarea obiectivelor și țelurilor mobilității sunt următoarele:

- 1) Toate statele membre au căzut de acord să dezvolte și să implementeze propriile lor strategii sau politici de internaționalizare cu scopuri concrete și obiective măsurabile de mobilitate;

11 Jane Knight. Higher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalization, Rotterdam, Sense Publishers, 2008, p. 21. Vezi și. Pricopie Remus, Reinhardt Zeno, Nicolescu Luminița, Almășan Oana, Bogdan Anamaria, Grecea Daniel Internationalization in higher Education, p 9

12 Zha Qiang, “Internationalization of Higher Education: towards a conceptual framework”, Policy Futures in Education, Volume 1, Number 2, 2013

13 De Wit, Hans. Trends, issues and challenges in internationalisation of higher education. Amsterdam, CAREM, 2011, p. 17.

14 [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/2012%20EHEA%20Mobility%20Strategy.pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/2012%20EHEA%20Mobility%20Strategy.pdf)

- 2) S-a reafirmat obiectivul mobilității formulat la Leuven/Louvain-la-Neuve – „în 2020, cel puțin 20% din absolvenții din cadrul EHEA trebuie să fi beneficiat de o perioadă de studiu sau de un training în străinătate” și s-au stabilit obiective adiționale.
- 3) Statele vor ținti spre sisteme educaționale deschise și o mobilitate mai bine echilibrată în cadrul EHEA. Pentru o mobilitate mai echilibrată, strategia va stabili mai multe soluții, cum ar fi crearea unor condiții mai bune de muncă și oferirea stimulentei specifice în momentul revenirii absolvenților în țară.
- 4) Statele membre au fost încurajate să țină seama de o mai mare și mai echilibrată mobilitate cu țările din afara EHEA. Statele urmează să implementeze măsuri de înlăturare a obstacolelor din calea mobilității, cum ar fi creșterea finanțării pentru mobilitate și oferirea unei mai bune portabilități a granturilor, împrumuturilor și burselor oferite de statele membre, dar și îmbunătățirea schimbului de informație cu privire la portabilitatea granturilor și împrumuturilor naționale din cadrul EHEA.
- 5) Statele se vor asigura ca principiile Convenției de la Lisabona să fie traduse în legislația națională și ca recunoașterea calificărilor sau creditelor obținute pe perioada unui schimb academic internațional să fie coordonată printr-o abordare cât mai deschisă și pozitivă.
- 6) Statele se vor angaja să folosească instrumente pentru asigurarea calității și a transparenței pentru promovarea mobilității de calitate în interiorul și în afara EHEA.
- 7) Conform țărilor EAHEA, pentru a încuraja mobilitatea legislația națională nu ar trebui să fie un obstacol în calea cooperării, ci o pledoarie pentru o mai mare flexibilitate a cadrului de lucru al Procesului Bologna în instituțiile educaționale.

Strategia de asemenea specifică măsurile care ar trebui adoptate de către instituțiile de învățământ superior. Documentul face apel la universități pentru a construi propria strategie de internaționalizare și pentru a promova mobilitatea luând în considerare profilul lor și implicând părțile interesate, în mod special studenții, profesorii, cercetătorii și alți membrii. De asemenea, strategia subliniază faptul că instituțiile de învățământ superior ar trebui să ia în considerare mobilitatea și competențele membrilor lor, oferindu-le recunoașterea oficială a competențelor dobândite în străinătate, oferindu-le stimulente pentru participarea la programele de mobilitate și asigurând condiții de calitate pentru profesorii mobili.

Documentul mai menționează că universitățile ar trebui să creeze structuri și cadre favorabile pentru mobilitatea internațională.

De-a lungul ultimilor 30 de ani, internaționalizarea învățământului a evoluat într-un ritm pe care nimeni nu l-a avut în vedere în urmă cu doar o jumătate de secol. Studenții învață în străinătate în număr tot mai mare. Lumea educației își ia recruții din zone din ce în ce mai îndepărtate și adaugă o dimensiune internațională educației care a trecut de la a fi o afacere de nișă, la a fi pe deplin integrată în strategiile și politicile de educație.

Activitățile internaționale au luat un caracter mai competitiv pe măsură ce universitățile concurează pentru studenți și personal, căutând un venit suplimentar și un statut mai bun în afara granițelor țării lor. Internaționalizarea învățământului este propulsată de șase factori principali:

1. *Cooperare pentru dezvoltare* - în general, țările care pun un puternic accent pe dezvoltare au în vedere și încurajarea îmbunătățirilor politice generale și sistemice ale țărilor cu care cooperează.
2. *Promovarea țării și a culturii* - un număr mare de țări au comunități semnificative în străinătate.

3. *Strategii politice* - în unele țări, alegerea locurilor țintă pentru dezvoltarea cooperării depinde în majoritatea cazurilor de potențialul de dezvoltare perceput de aceste țări și șansele ca acele investiții să facă, într-adevăr, o schimbare.
4. *Fonduri* - Marea Britanie, spre exemplu, este principala destinație pentru studenți din Europa și ocupă locul al doilea în lume, așadar aceștia reprezintă o sursă importantă de venit.
5. *Dorința de a îmbunătăți sistemul de învățământ* - unele țări se folosesc de cooperarea internațională ca instrument de dezvoltare și pentru sistemul propriu de învățământ, adăugând un element de consolidare a abilităților, de exemplu, pentru curriculumul oferit.
6. *Dezvoltarea capitalului uman* - extinderea cunoștințelor și a abilităților reprezintă un alt obiectiv important pentru multe țări.

Cel mai cunoscut program de mobilitate este ERASMUS+. Prin acest programul de mobilități finanțate sunt susținute:

- Mobilități studențești pentru studii pe durata unui semestru la ciclul I – studii superioare de licență;
- Mobilități studențești pentru studii pe durata studiilor la ciclul I – studii superioare de master;
- Mobilități de personal - misiuni de predare.

La fel, un program bine cunoscut în Republica Moldova este CEEPUS (Central European Exchange Program for University Studies), un program regional de mobilitate academică în Europa Centrală și de Est. Programele CEEPUS se derulează prin rețele interuniversitare active în anul universitar în curs. Astfel, toate bursele sunt oferite studenților și profesorilor din universitățile participante în rețeaua CEEPUS și care operează în domeniul de studiu ales de rețeaua proiectului. Lunile finanțate prin bursă care nu sunt distribuite în rețeaua CEEPUS, pot fi distribuite studenților și profesorilor din afara rețelei. Categoriile CEEPUS de mobilități pentru studenți sunt:

- Programe de practică cu o durată de 3-10 luni. Activitățile realizate în universitatea gazdă trebuie susținute prin credite care vor fi recunoscute de universitatea de origine a beneficiarului.
- Mobilitate pe termen scurt – programe de cercetare cu o durată de 1-2 luni sunt pentru studenții de nivel masteral și doctoral care lucrează la disertație, respectiv la teza de doctorat.

Alte tipuri de mobilitate de scurtă durată au în vedere următoarele tipuri de programe:

- Școli de vară/ iarnă internaționale sau echivalent – cu participarea studenților, a cadrelor didactice sau a personalului implicat în cercetare;
- Conferințe internaționale unde cadrele didactice/ cercetătorii sunt invitați ca vorbitori cheie/ principali.

Asumarea procesului de internaționalizare la nivel național și instituțional, comportă o serie de provocări și riscuri, care se dezvoltă pe măsură ce formele de internaționalizare a învățământului superior se diversifică, fiind resimțite următoarele riscuri asociate acestui proces.¹⁵

Principalul risc îl prezintă *riscul pierderii*, prin migrație, a unei importante resurse a capita-

¹⁵ UEFISCSU. (2010). Analiza diagnostic "Universitățile în contextual europeanizării și globalizării". București, 2010,

lului uman (brain-drain), internaționalizarea fiind privită ca o modalitate prin care are loc redistribuirea talentelor la nivel mondial, în cele mai multe cazuri în detrimentul țărilor în curs de dezvoltare.

Pe de altă parte, provocările implementării procesului de internaționalizare rezidă și în factorii care influențează procesul de internaționalizare a învățământului superior, enumerați sumar în continuare^{16 17}:

- Percepția importanței educației pentru bunăstarea economică, socială și culturală a societății;
- Integrarea constantă a informației și tehnologiilor de comunicare în procesul de predare, învățare și cercetare;
- Presiuni asupra instituțiilor de învățământ superior de a pregăti absolvenții pentru viață și pentru lucru într-un context internațional;
- Creșterea competiției între companiile internaționale care doresc să atragă absolvenții foarte bine pregătiți;
- Facilitarea crescândă a mobilităților resurselor umane foarte calificate, creând astfel o piață a muncii internațională foarte competitivă;
- Competiția tot mai mare între instituții, determinată și de creșterea importanței topurilor naționale și internaționale pentru clasificarea instituțiilor. Aceste topuri/clasificări sunt folosite într-o anumită măsură pentru scăderea sau stagnarea fondurilor publice alocate învățământului; pentru creșterea presiunii asupra instituțiilor de învățământ superior de a-și diversifica sursele de finanțare pentru a face față cererilor; sau de studenți pentru selectarea instituțiilor.

O altă provocare importantă este reprezentată de cererea în creștere pentru folosirea limbii engleze (urmată de germană și franceză) în cercetare și predare, ceea ce presupune anumite implicații pentru patrimoniul cultural și lingvistic, diminuând semnificativ efectul de multilingvism, respectiv multiculturalitate.¹⁸

De asemenea, o importantă barieră în calea internaționalizării învățământului superior o reprezintă și capacitatea limitată de a măsura dimensiunea reală a procesului. Astfel, instrumentele statistice de care dispunem în acest moment nu ne permit decât o analiză parțială a mobilităților studenților, toate celelalte elemente ale internaționalizării fiind aproape imposibil de analizat într-o manieră comparativă și la o scală care să depășească granițele naționale.¹⁹ Acest lucru se datorează faptului că internaționalizarea este abordată la niveluri diferite atât în diversele planuri naționale, cât și în plan instituțional, ceea ce determină o lipsă de omogenitate la nivelul indicatorilor relevanți pentru evaluarea procesului de internaționalizare.

Participarea studenților și a personalului din alte state la activitățile academice trebuie însoțită de o dezvoltare a universităților orientată spre asigurarea de servicii și comunicarea cu aceștia în limbi de circulație internațională. Secretariatele, serviciile de consiliere, indicatoarele din spațiile publice trebuie toate adaptate la nevoile studenților străini. O alternativă, care ar putea reduce costurile pentru universitățile angajate în internaționalizare, ar fi crearea unui oficiu special pentru studenții și personalul străin, care să intermedieze accesul acestora la administrație.

16 UEFISCSU. Analiza diagnostic "Universitățile în contextual europeanizării și globalizării". București, 2010, p.10.

17 UEFISCDI. Internaționalizarea Învățământului Superior în România. București, 2013, p. 9

18 UEFISCSU. Analiza diagnostic "Universitățile în contextual europeanizării și globalizării". București, 2010, p.13.

19 UEFISCSU. Analiza diagnostic "Universitățile în contextual europeanizării și globalizării". București, 2010, p.15.

Pentru facilitarea mobilităților *incoming* sunt de obicei ținute regiuni în care nevoia pentru educație universitară depășește oferta. De obicei aceste regiuni sunt state în curs de dezvoltare cu o dinamică demografică pozitivă sau cu o creștere extrem de rapidă a ponderii tinerilor care accesează învățământul superior. Este importantă existența de legături culturale cu statele respective, iar formarea de relații pe termen lung contribuie la dezvoltarea de rețele de acces.

Un potențial factor motivant pentru studenții internaționali ar fi oferirea oportunităților de finanțare, chiar dacă acestea ar rămâne limitate de resursele fiecărei instituții. Astfel, pentru studenții internaționali cu rezultate pozitive, se pot oferi burse, ajutor financiar parțial sau servicii studentești adaptate nevoilor acestora. Aceste resurse, chiar dacă acoperă un număr mic de studenți, pot contribui la atragerea de talent din străinătate și pot încuraja studenți care aplică dar nu obțin sprijinul financiar oferit să accepte totuși oferta de studii.

Printre instrumentele care pot fi folosite de către universități se numără și portalurile online de promovare a ofertei educaționale. Un alt instrument utilizat pot fi târgurile universitare. În cadrul acestor târguri, universitățile românești ar trebui să identifice grupurile țintă de studenți pe care le are în vedere, totodată evaluând relevanța acestora și valoarea adăugată adusă pentru universitate. Participarea la o serie de târguri fără un obiectiv anume, fără ținte clare privind studenții vizați, cât și fără materiale relevante pentru aceștia, ar putea duce mai degrabă la un consum mai mare de resurse decât un câștig.

În final, urmează să menționăm importanța elaborării unui concept clar al internaționalizării la nivel de instituție prin formalizarea lui în Strategia de internaționalizare. Acest document urmează să stabilească o perioadă specifică de timp și ar trebui să facă trimitere sau să fie în strânsă legătură cu planul strategic instituțional general al universității (acolo unde este relevant) și cu alte scopuri manageriale și intervale de timp.

Pe baza evaluării situației actuale a universității și a aspirațiilor acesteia în domeniul internaționalizării, ar fi utilă structurarea Strategiei în jurul unor tematici cheie generale care ar trebui soluționate. Acestea ar trebui să depindă de și să fie în strânsă legătură cu prioritățile generale ale universității. Câteva tematici posibile de interes ar fi:

- cercetarea și colaborarea academică;
- programele academice și curricula;
- mobilitatea studenților și a personalului (inward și outward);
- recrutarea studenților internaționali;
- managementul și guvernanta instituțională;
- activitățile extra-curriculare;
- relații, parteneriate și servicii externe.

Este important ca o strategie de internaționalizare să fie complet integrată în alte strategii și procese la nivelul universității. Strategia nu ar trebui să funcționeze "izolat".

The internationalization of higher education as a factor of competitiveness

**Vlada Lisenco, PhD, Vice-rector for International Relations
Transnistrian Shevchenko University**

v.lisenco@spsu.ru

Summary: *In this article, the author explores the concept of internationalization and various factors affecting the globalization of research and education. In addition, the current article identifies the benefits and constraints of internationalization for university research, as well as the initiatives that could potentially establish a sustainable international research and educational program. It is important to measure the extent of international collaboration in order to identify the strengths and weaknesses of the existing processes. Therefore, various mechanisms/processes that could measure and evaluate the success of international efforts in order to make appropriate adjustments to further improve the program outcomes will be discussed.*

One of the most important modern trends is the increase in the scale of higher education according to the increasing role of science in production and society. The higher education becomes more widespread and the number of students grows faster. Another important trend that has been dynamically developing since the second half of the XX century is the diversification of higher education in the institutional forms, levels and content. Third tendency that becomes more and more global these days is the internationalization of higher education.

Nowadays, regardless of the income level, most countries rely on the development of education, research and innovations in order to stimulate economic growth and to enhance sustainable development. This follows from the UNESCO Science Report: towards 2030, that was presented on November 10, 2015 in the headquarters of the UNESCO on the occasion of the World Science Day. According to this report, despite the fact that the industrialized countries were affected by the economic crisis of 2008, gross domestic expenditure on research and development activities (R&D) in the world went up by 31% between 2007 and 2015. In 2015 they totaled up to 1.478 billion dollars as compared to 1.132 billion in 2007. It means that the expenditure on research and development activities (R&D) was growing faster than the world gross domestic product (GDP) for the same period (20%)²⁰.

The internationalization of higher education is a relatively new phenomenon, but as a conception it may have a different and rather broad interpretation. It is developing thanks to the different dynamically evolving factors, the total number of which depends on region, country, institution or specific educational program²¹. Summing up different opinions of scientists and experts on this topic, it is possible to point out the most important factors:

- Political - the democratization of the international community, the development of integration processes in the political and social spheres;
- Economic – the globalization of the economy and technology, the requirements of the global and regional labor markets;
- Cultural and ideological – the increase of international openness and developing dialogue of national cultures;
- Academic - the international character of scientific knowledge, the universal basis for education and research activities, the formation of international quality standards;
- Informational – new information technologies, global networks.

²⁰ UNESCO on Science: towards 2030. Summary of the Report. Electronic resource: <https://goo.gl/5rRMbv>

²¹ Hans de Wit, Fiona Hunter. Future of Higher Education Internationalization Process in Europe // International Higher Education. No83. 2015.

The development of internationalization is necessary for improving access to sources of advanced knowledge, new opportunities for building partnerships and the development of intercultural communications. But it is necessary for strengthening the civil society, training the staff that is ready to work in the conditions of globalization, increasing the reputation of universities, spreading the ideas of peace and understanding etc. It is expected that the results of internationalization will extend beyond the classrooms and will enhance the strengthening of the international scientific links and the solution of socially significant problems. The beneficiaries of internationalization are different members of the university community and each of them make their own requirements. Teachers and researchers are interested in getting new opportunities for research, career development and building an international reputation. Students and their families are interested in improving the quality of education and employment. Heads of universities are interested in attracting additional financing, improving the reputation of the university and its capacity-building. Government is interested in improving the quality of staff training and the strengthening of country's position in the global market.

The most important factors in the formation of integration associations and common spaces is the academic mobility that facilitates integration into the international educational space, and the use of global education resources. The academic mobility of the university is defined as «an organized process of mobility of the students and university staff that deals with education and/or research work in other educational or scientific institution (in their country or abroad), where they study (teach, conduct research) in their sphere of activity, and then return to the initial place of study (work)»²².

The different forms of academic mobility for teachers and staff are: delivering lectures, conducting studies and consultations; participating in scientific work within the framework of the joint projects; participating at training programs; internships during the sabbatical leave; participating in conferences and seminars, etc.

The main forms of academic mobility for students are: joint double degree programs; training in the framework of cooperation between the universities; educational internships; summer schools; language schools; joint scientific studies and developments; scientific internships; seminars; conferences; scientific and technical exhibition activities; international competitions of students' works; Olympiads.

The experience of different universities shows that the international openness and the number of foreign students are an important indicator that reflects the international recognition and competitiveness of the university on the world market. According to the UNESCO Institute of Statistics, the level of mobility of international students is growing fast all over the world. If the number of those who wanted to get higher education abroad was 2.1 million in 2000, in 2015 this number almost doubled and went up to more than 5 million²³.

The international mobility for students is stimulated by various programs (the most well-known European programs are «Erasmus», «Socrates», «Nordplus») and can take various forms: from a complete training program in universities of other countries to participation in individual language programs. Specialized services, such as «Edu France», «Egide» or DAAD, facilitate the export of educational services and academic exchange of teachers and students. It also promotes international academic mobility.

The EU's policy, Bologna Process, aimed at creating European Higher Education Area deserves special attention. This process initially had internal and external dimensions. The intra-European mission of the Bologna Process was to improve the quality of higher education in Europe (in the early 1990s there has been a lag in this area compared to the

22 Bologna Declaration on Higher Education Area. Joint statement of the European Ministers of Education in Bologna, June 19, 1999.

23 T.L. Klyachko. Export of Higher Education: Current State and Prospects//Economy of Education. № 2. 2015.

United States and Australia). The purpose was to improve the educational activities of universities in accordance with the needs of an economy based on knowledge; and form a new identity of the „European student” (instead of German, French student)²⁴.

Nowadays, the main goal of the Bologna Process is to create a common space for higher education. Here is also a number of secondary goals: to increase the mobility of teachers; to give specialists from one country the opportunity to teach in other countries (it enhances mutual exchange of scientific ideas between teachers and improves their pedagogical skills); to create a single labor market through the development of common educational standards; common diplomas; conducting joint research projects by scientists from different countries in order to improve the quality of education across Europe.

There are a number of provisions that should be approved by the participating states: the implementation of a unified system of qualification categories and academic ranks (for example, „Doctor of Philosophy” or PhD that includes Candidate of Sciences and Doctor of Sciences in the Post-Soviet countries); the implementation of a system of credits that increases the mobility of students; the implementation of a unified grading system ECTS.

Therefore, the main management instruments that universities can use in the internationalization process are the following:

- Promoting cooperation between international experts; their spheres of activities can be different: can be an expert for educational programs or an expert in elaborating development strategies for universities;
- Developing an element of international competences - it is connected not only with teaching staff, but also with those who will be involved in the educational process one way or another;
- Building institutional partnership with the leading foreign educational centers;
- Involvement in activities of professional associations or networks for the promotion of the educational institution in the international education market;
- Participating in international university rankings;
- Joint development of different educational projects together with other educational institutions from the country and other foreign countries;
- Development and implementation of research programs with foreign partners, conducting an international accreditation;
- Certification of the quality of education in accordance with international standards.

Thus, it is possible to say that the internationalization of higher education is a multifaceted process that includes different elements; such as the growing influence of changing external factors on universities (global, supranational, intercultural); and the increasing mobility of students, teachers, researchers and administrative staff. In addition, there is also the internationalization of the curriculum; increase in the scale of transnational cooperative activities; creation of a system of transnational recognition of curricula and diplomas; growing importance of foreign language skills and study in English, etc.

Universities have different approaches to the choice of internationalization strategy and its comprehensiveness. The universal „best model” does not exist. But it is possible to talk about a few good models. The „best model” for a university is the model that has the best way to take into account its values, mission, institutional culture and capabilities. The practice of internationalization should be developed inside the university. The directives of the university leaders and the management practices can have a positive influence on its development.

²⁴ See: Corbett A. Universities and the Europe of Knowledge. Ideas, Institutions and Policy Entrepreneurship in European Union Higher Education Policy, 1955–2005. Palgrave Macmillan, 2005.

The intensification of the university's international relations shouldn't be an objective in itself, but an effective tool to improve the quality of scientific and educational activities and to ensure global competitiveness. Cooperation of universities with international actors can provide access to additional funding, a larger number of scholarship programs. It can also create the necessary platform for exchange; present their own tangible assets in the form of laboratories, techno parks, production departments for the implementation of joint programs and projects; identify potential areas for effective interaction in conducting fundamental and applied research that will provide the necessary framework for getting practical knowledge and skills; and it could increase the competitiveness of graduates.

The internationalization is not just increasing international communication. It is also becoming a phenomenon in international relations that has its own independent significance. And thus, it influences the activities of states in various fields. It means that the internationalization can be truly considered as a stage of globalization within the state.

Concluding remarks

Universities are the best place to start collaborations or sharing of research and technical knowhow i.e. build and develop international expertise based on sharing of knowledge and personnel. Therefore, it is essential to understand current trends in internationalization of university research and strategies which need to be adopted to establish a successful international program. Universities are a loosely-coupled system, which requires a collegial process and executive authority to manage the process of internationalization. The university internationalization process depends on institutionalizing a strategic planning process that recognizes and utilizes the power of the culture within which it occurs. The core of internationalization of higher education embraces faculty and student exchange, joint teaching and research programs as well as curriculum internationalization.

Competitiveness, higher education and internationalization are deeply intertwined. However, due to changing conditions, the existing university business model is becoming unsustainable. Universities will have to adapt in order to meet future challenges, attract students and maintain quality while making higher education more accessible.

References

1. Altbach Philip G. Comparative Higher Education: Knowledge, the University and Development. Boston. Center for International Higher Education. 2015. 312 p.
2. Corbett A. Universities and the Europe of Knowledge. Ideas, Institutions and Policy Entrepreneurship in European Union Higher Education Policy, 1955–2005. Palgrave Macmillan, 2005.
3. Hans de Wit, Fiona Hunter. Future of Higher Education Internationalization Process in Europe // International Higher Education. No83. 2015
4. Higher Education. The Lessons of Experience. The World Bank. Washington, D.C. 2015. 105 p.
5. De Wit, H. Changing rationales for the internationalization of higher education, in L. C. Barrows (Ed.), International Higher Education, pp. 9-22. Bucharest: European Centre for Higher Education, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. 2014.
6. Bologna Declaration on Higher Education Area. Joint statement of the European Ministers of Education in Bologna, June 19, 1999.
7. UNESCO on Science: towards 2030. Summary of the Report.

Relevanța învățământului superior din Republica Moldova prin prisma angajării absolvenților în câmpul muncii

Nicolai Loghin Vice-președinte, Alianța Studenților din Moldova

loghinnicolai@gmail.com

Pe parcursul ultimilor 3 ani, pe agenda discuțiilor structurilor studențești din Republica Moldova s-a regăsit tot mai frecvent dezbateră privind rolul pe care ar trebui să îl joace universitățile în societate și în special impactul pe care ar trebui să îl lase acestea asupra studenților. Potrivit standardelor și liniilor directoare (ESG) revizuite la Conferința Ministerială de la Erevan din 2015, învățământul superior își propune să îndeplinească scopuri multiple, incluzând: pregătirea studenților pentru cetățenie activă, pentru viitoarele lor cariere (de ex. contribuind la angajabilitatea lor), sprijinirea dezvoltării lor personale, crearea unei baze largi de cunoștințe avansate și stimularea cercetării și inovării²⁵. Totuși, nesubminând din importanța celorlalte scopuri, studenții din Moldova pun un accent deosebit asupra rolului universității de a le facilita inserția pe piața forței de muncă calificate.

Acest deziderat reprezintă o prioritate atât în cadrul documentelor sectoriale, cât și în cadrul strategiei naționale "Moldova 2020", unde prima prioritate reprezintă „*Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie*”. Însă, atât conform datelor oficiale prezentate de către Biroul Național de Statistică, cât și în baza altor studii și cercetări tematice, există o mare discrepanță între nivelul de pregătire al absolvenților instituțiilor superioare de învățământ și solicitările de pe piața forței de muncă.

Astfel, conform datelor prezentate de către Biroul Național de Statistică, doar circa 20 la sută din absolvenții instituțiilor de învățământ superior reușesc să se angajeze din prima încercare, imediat după absolvire. De asemenea, doar 38,5 la sută din absolvenți reușesc să se angajeze după primul an de absolvire. Principalele două motive care stau la baza acestei situații o reprezintă (I) reticența cu care angajatorii privesc tinerii fără o experiență de lucru în acel domeniu și (II) diferența dintre nivelul de pregătire pe care îl oferă universitățile și nivelul solicitat de către angajator pentru o poziție de *entry level*.

Dacă în primul caz studenții dispun de o serie de instrumente pe care ar putea să le folosească pentru a acumula o anumită experiență de lucru (serviciu part-time, internship individual plătit, voluntariat certificat etc.), în cel de-al doilea caz lucrurile sunt puțin mai complicate. Conectarea universităților cu angajatorii în vederea sincronizării dintre cele două părți este încă una rudimentară, limitându-se la participarea angajatorilor la anumite activități comune sau la un dialog fragmentat dintre cei doi actori.

Conform cercetărilor făcute de companiile de recrutări, există o tendință în creșterea privind renunțarea angajatorilor (în special cei privați) la criteriul de existență a studiilor superioare pentru potențialii angajați.

În contextul asocierii Republicii Moldova la Uniunea Europeană, universitățile joacă un rol determinant în integrarea pieței naționale la nivelul pieței europene a forței de muncă. Astfel se înregistrează o valorizare a competențelor transversale în vederea găsirii unui loc

²⁵ http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/News/pub_res_EN.pdf

de muncă în acord cu calificările deținute, respectiv competențele de comunicare în limbi străine, abilități de folosire a calculatorului și de marketing personal (ex: autodezvoltare în căutarea unui loc de muncă). Potrivit Comisiei Europene, competențele-cheie sunt esențiale într-o societate bazată pe cunoaștere și garantează mai multă flexibilitate în ceea ce privește forța de muncă, permițându-i acesteia să se adapteze mai rapid la modificările constante care apar într-o lume din ce în ce mai interconectată.

Aceste competențe reprezintă, de asemenea, un factor major în inovație, productivitate și competitivitate și contribuie la motivația și satisfacția angajaților, precum și la calitatea muncii²⁶. Astfel, dobândirea competențelor-cheie se încadrează în principiile de egalitate și acces pentru toți. Acest cadru de referință vizează, de asemenea, mai ales grupurile dezavantajate ale căror potențial educațional necesită sprijin. Cadrul menționat definește opt competențe-cheie și descrie cunoștințele, abilitățile și atitudinile esențiale legate de fiecare dintre acestea. Aceste competențe-cheie sunt:

- comunicarea în limba maternă;
- comunicarea în limbi străine;
- competența matematică și competențe de bază privind știința și tehnologia;
- competența digitală;
- capacitatea de a învăța procesul de învățare;
- competențe sociale și civice;
- simțul inițiativei și al antreprenoriatului.

Există câteva instrumente de politici pentru a stimula angajarea tinerilor pe piața muncii. La nivel european statele membre au elaborat o serie de politici pentru a ajuta tinerii să-și dezvolte abilități legate de locul de muncă. Politicile cel mai des întâlnite în scopul de a îmbunătăți șansele de angajare a tinerilor prin programe de formare specifice fac referire la training, experiență de lucru acumulată în timpul stagiului sau abilități specifice dobândite la cursuri de formare. Aceste măsuri subliniază, de asemenea, furnizarea de competențe care sunt necesare pe piața forței de muncă actuale și recunoscute de către angajatori într-un mod care combină învățarea în sistemul formal și abilitățile practice.

Astfel, una din criticile aduse sistemului formal de educație este faptul că acesta nu neapărat formează tinerilor competențe solicitate pe piața muncii. Printre politicile de stimulare a angajării tinerilor pe piața muncii prin dezvoltarea competențelor competitive ale tinerilor sunt:

- **Ucenicia și instruirile vocaționale** care reprezintă un instrument de instruire pentru studenți, ce combină instruirea în perioada orelor de clasă, adică cea academică, cu instruirea la locul de muncă.
- **Stagiile de practică** sunt un alt instrument de politici de a dezvolta tinerilor competențe competitive pe piața muncii. Nu există o definiție unică agreată nici la nivel național nici la nivel european. Ținând cont de diferitele forme ale stagiilor care sunt desfășurate în statele membre ale UE, acestea au în comun 3 caracteristici esențiale, după cum urmează:
 - Scopul de educație general;
 - Elementul practic de învățare;
 - Caracterul temporar al plasării stagiului.

²⁶ Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for life-long learning [Official Journal L 394 of 30.12.2006] (Recomandarea 2006/962/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții). Competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV:c11090>

- **Internship-ul** - la nivel european această formă de integrare profesională și facilitare a angajării tinerilor este activ promovat. Prin implicarea în cadrul internship-urilor are loc acumulare a competențelor de către studenți, pentru a se angaja mai ușor în câmpul muncii. La fel ca și stagiile de practică, internship-ul este realizat într-o instituție/companie, pentru o anumită perioadă.

În concluzie, indiferent de care instrument de politici este aplicat, acesta în primul rând trebuie să fie bazat pe un cadru legal bine reglementat, să respecte drepturile tinerilor, precum și să asigure dezvoltarea de cunoștințe, abilități și competențe pe piața muncii. Pe termen scurt, aceste instrumente pot fi considerate ca fiind un simplu mecanism de implicare a tinerilor. Pe termen mediu și lung însă, acestea sporesc nivelul de absorbție a tinerilor pe piața muncii, în special în cadrul companiilor în care și-au făcut ucenicia, stagiul de practică sau internship-ul. Aplicarea eficientă a acestor 3 instrumente în sistemul educațional din Republica Moldova, ar reduce numărul șomerilor cu studii superioare, ar facilita inserția tinerilor absolvenți pe piața muncii și i-ar face mai competitivi în raport cu necesitățile angajatorilor.

Toate aceste măsuri sunt argumentate și de costurile pe care le suportă sau veniturile pe care statul le pierde având tineri, apți de muncă, dar șomeri.

Erasmus+

This publication has been prepared with the support of the Erasmus+ Programme of the European Commission. This publication reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be responsible for any use which may be made of the information contained therein.

The background of the entire page is a low-angle shot of a clear blue sky with a bright sun in the top left corner, creating a lens flare. Several graduation caps (mortarboards) are seen in mid-air, having been tossed by graduates. In the foreground, several hands are reaching up towards the sky. Overlaid on this scene is a large, semi-transparent white silhouette of a city skyline. The word "Erasmus+" is written in a large, bold, blue sans-serif font across the middle of the image, partially overlapping the city skyline silhouette.

Erasmus+

Oficiul Național Erasmus+ în Moldova

Str. Maria Cebotari 37, of. 304, Chișinău

Tel: + 373 22 881630

www.erasmusplus.md

<https://www.facebook.com/erasmusplusmoldova>